

Beatriz Gallardo-Paúls

► Catedrática de Lingüística General. Universitat de València.

ELS PARLANTS AMB DÈFICIT LINGÜÍSTIC

El punt d'intersecció entre les disciplines de medicina i de lingüística és la lingüística clínica. Des que David Crystal publicà els seus estudis en la dècada dels 70, dues han estat les grans línies que han explorat aquesta disciplina: els estudis que se centren en la interacció metge-pacient, el desenvolupament del qual resulta especialment important en societats multiculturals; i els estudis centrats en el llenguatge que produeixen els parlants amb qualsevol tipus de dèficit, discapacitat o minusvalidesa.

La importància de les relacions comunicatives en l'àmbit sanitari és tinguda en compte cada vegada més pels professionals de la salut i per les institucions impli-

caes. En una societat cada dia més multicultural, els serveis de salut s'enfronten diàriament a problemes comunicatius derivats de les diferències lingüístiques i culturals dels pacients.

A més a més, inclòs en entorns lingüístics-culturals més homogenis, és freqüent que l'intercanvi comunicatiu entre metges, malalts i familiars, o les mateixes institucions sanitàries i els seus usuaris, provoquen situacions especials que reclamen una perícia i un entrenament comunicatiu específic per part dels professionals.

El grup de lingüística clínica de la Universitat de València (grup PERLA: Percepció, llenguatge i afàsia) es dedica especialment al vessant investigador centrat en el dèficit lingüístic. Hi ha moltes malalties amb incidència directa en la nostra capacitat lingüística i comunicativa, tant en l'àmbit del neurodesenvolupament com en situacions de malalties neurodegeneratives i de dany cerebral adquirit.

Entre aquestes situacions, el camp de recerca més abordat per aquest grup en els darrers dotze anys ha estat el de l'afasiologia, on hem desenvolupat treballs de descripció de dades ecològiques, perfils de valoració i protocols d'avaluació, així com guies comunicatives per a familiars. L'afàsia és el dèficit lingüístic causat per una lesió en l'hemisferi esquerre del cervell (i afàsia pragmàtica quan es produeix en l'hemisferi dretà), i una de les seues

peculiaritats és, curiosament, la seua invisibilitat social. És probable que el lector d'aquest text estiga pensant alternativament en situacions deficitàries més o menys properes: són ben coneguts els problemes lingüístics dels parlants amb demències tipus Alzheimer, o de les persones amb síndromes de naturalesa diversa, com el de Down, Williams, Asperger, els trastorns d'espectre autista, etc.

No obstant això, l'afàsia, malgrat tenir una incidència considerable com a conseqüència de l'ictus cerebral o de traumatismes craneoencefàlics, continua sent inexplicablement desconeguda.

Els parlants amb dèficit lingüístic tenen sempre, fins i tot en els casos d'afàsies globals, capacitat per a comunicar-se mitjançant la sobreexplotació d'altres canals comunicatius; la gestualitat, l'expressió facial, la proxèmica o el paraverbal (to de veu, volum, etc.), cobren una importància compensatòria del dèficit. Paral·lelament, els familiars més propers (per a nosaltres, "interlocutors clau"), desenvolupen pautes comunicatives adaptades al dèficit, modificant els patrons cooperatius que suposa tota conversa per rendibilitzar les possibilitats comunicatives conservades pel pacient.

Açò ho fem sempre, de manera més o menys intuïtiva, quan la nostra competència verbal no és equivalent a la del nostre interlocutor: quan parlem amb xiquets, amb estrangers, o amb malalts,

sempre ens adaptem. En el cas dels interlocutors amb dèficit lingüístic, aquestes conductes adaptatives es desenvolupen igual, però poden també ser apreses, de manera que la intervenció estrictament logopèdica amb els pacients es completa eficaçment amb ajut dels seus interlocutors habituals.

El grup de lingüística clínica de la UV aborda el dèficit lingüístic d'una manera contextualitzada, ecològica, prescindint dels reduccionismes gramaticalistes propis d'altres enfocaments; com és normal, ens interessa descriure l'alteració del component fonològic, la forma de les paraules o l'estructura sintàctica de les oracions, però els nostres estudis focalitzen principalment l'ús verbal dels parlants amb dèficit, és a dir, la manera en què els dèficits gramaticals obstaculitzen (o no) la seua eficàcia comunicativa; alhora, ens interessen també les estratègies d'adaptació que despleguen els seus interlocutors, atenent com es desenvolupa la interacció comunicativa.

D'aquesta manera proporcionem als logopedes, professionals de la rehabilitació, les pautes ecològiques necessàries des de les quals abordem tant l'avaluació del llenguatge com la posterior intervenció rehabilitadora. Des d'aquest punt de vista disciplinari, duem a terme la nostra tasca mitjançant convenis de col·laboració firmats amb Serveis de Neurologia de diversos hospitals valencians.